

УДК 336

Рябченко І.А.¹, Набатова Ю.О.²

¹ студ. гр. ФЕУ-110м, НУ «Запорізька політехніка»

² канд. екон. наук, доц., НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ БІРЖОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

Рівень розвитку біржової торгівлі є важливим індикатором конкурентоспроможності економіки країни. Саме біржі, у силу притаманної їм регулярності здійснення операцій, є постійними місцями проведення торгів, що ґрунтуються на принципах рівноправності учасників і публічності. За умови стабілізації економіки та накопичення досвіду біржі можуть і мають стати повноцінними індикаторами ринкових цін, оскільки саме біржі займають провідну позицію на товари та сировину на основі співвідношень фактичних попиту і пропозиції. Завдяки біржам починають відбуватися процеси самоліквідації тіньового ринку через прозорість товарних потоків.

За останні роки в Україні спостерігається ситуація з переважанням позабіржового ринку. Цікавим є факт, що кількість діючих та реєстрованих бірж значно відрізняється. Статистичні дані говорять, що близько 40% зареєстрованих в Україні бірж не здійснюють практичну діяльність. Основний обсяг операцій, пов'язаний із біржовими товарами, здійснюється на позабіржовому ринку, а угоди, що укладаються на біржах, по своїй суті здебільшого не є біржовими, що є негативною тенденцією, оскільки це причина неможливості адекватної оцінки реальної вартості підприємств інвесторами.

За критеріями обсягу виробництва Україна володіє певним біржовим потенціалом ринків зерна, цукру, насіння олійних культур, але сировинний товар потребує специфічних механізмів для формування прогнозних ринкових цін. У складі основних факторів, що впливають на процес становлення біржового товарного ринку в Україні, можна відзначити рівень розвитку виробництва та споживання товарів в Україні; обсяги експорту та імпорту товарів; ступінь інтегрованості біржових структур в єдину мережу; рівень поінформованості суб'єктів господарювання про можливості інструментів біржового ринку.

Останніми роками суб'єкти господарської діяльності отримали право самостійно вибирати товарний продукт та напрями його використання. Сфера заготівлі характеризується використанням тендерних торгів, відповідно, поступово починають зникати державна монополія й тотальний контроль під час здійснення закупівель. Досить поширеними у вітчизняній практиці господарювання стали приватизовані підприємства або ті, що стали власністю окремих господарів чи окремих колективів. Сфера обміну й торгівлі сільськогосподарською продукцією стрімко починає використовувати трейдерів, торгові дома та сервісні підприємства, що значно полегшує та спрощує процес біржової торгівлі. Заслугує на увагу й той факт, що зі впровадженням та розвитком комп'ютерних технологій місце торгівлі стає звичайним робочим місцем, що дає змогу одночасно продавати значні кількості активів, вплив величини партії торгівлі на швидкість торгівлі повністю зникає, а також зникає необхідність використання посередників, що значно прискорює сам процес торгівлі.

В Україні біржовий ринок є штучно створеним і не виконує притаманні йому функції. Біржі переважно працюють у своєму ізольованому бізнес-середовищі або створюються для забезпечення бізнес-інтересів певної групи людей. Більшість бірж сьогодні відчувають кризу і знаходяться у стані припинення своєї діяльності.

Статистична інформація вказує на те, що біржові товарні потоки по території України розміщені досить нерівномірно, а видовий склад вітчизняних бірж показує, що найбільша частка (70%) припадає на товарні і

товарно-сировинні бірж, а найменша (4,07%) – на агропромислові. За стабільних зовнішньоекономічних факторів кількість зареєстрованих бірж в Україні постійно зростає.

На тлі процесів об'єднання найбільших світових біржових майданчиків, технологізації та автоматизації біржової торгівлі у багатьох країнах світу, український біржовий ринок набагато відстає за масштабами укладених угод, рівнем програмного забезпечення торгівлі та ін. Вітчизняні біржі використовують застарілі технології та примітивні електронні засоби торгів. Нагальним питанням сьогодні є інтеграція біржових електронних платформ у систему державних закупівель ProZorro, з яким пов'язано багато прихованих труднощів (наприклад, акредитація біржі, узгодження роботи платформ, написаних різними мовами програмування тощо).

Становленню в Україні цивілізованого організованого біржового ринку сприятиме здійснення таких заходів:

- покращення нормативно-правового забезпечення біржової торгівлі;
- введення державного регулювання біржової торгівлі шляхом створення державного органу з питань регулювання діяльності біржового товарного ринку;
- розширення поля діяльності біржової торгівлі;
- приведення моделі функціонування товарних біржових ринків України у відповідність до найкращого світового досвіду та з врахуванням директив ЄС – MiFid-I та MiFid-II;
- інформування товаровиробників про переваги торгівлі товарами через біржі;
- надання товаровиробникам певних пільг, при умові реалізації ними продукції через біржовий ринок;
- активне впровадження інформаційних технологій на базі Інтернету в біржову діяльність в Україні та розвиток інтернет-трейдингу.

Отже, розвиток біржової торгівлі в Україні підпорядкований впливу факторів макроекономічного характеру, що мають переважно негативний вплив та зумовлюють існування низки проблем у функціонуванні бірж: недосконалість нормативного регулювання і неузгодженість законодавчої бази, низький рівень ліквідності біржових операцій на товарних біржах, присутність на торгах не біржових товарів, висока волатильність біржових цін, незначна кількість біржових інструментів, занадто повільне впровадження сучасних біржових інформаційних технологій та відсутність біржової культури.